

Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille

Kehittämistyöryhmän ehdotus

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:26

Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille

Kehittämistyöryhmän ehdotus.

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-764-9

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	4.6.2019	
Tekijät	Sambou Saija ja Piispa Minna		
Julkaisun nimi	Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille Kehittämistyöryhmän ehdotus		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:26		
Diaari/hankenumero	VN/538/2018-OM-2	Teema	Selvityksiä ja ohjeita
ISBN PDF	978-952-259-764-9	ISSN PDF	2490-0990
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9		
Sivumäärä	26	Kieli	suomi
Asiasanat	rikoksilla oireilevat nuoret, nuorten rikosten uusimisen ehkäisy, syrjäytymisen ehkäisy, rikokseton elämä. monialainen yhteistyö. kokonaisvastuu. toimintamalli.		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriön nimeämä työryhmä laati valtioneuvoston 5.10.2017 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden strategiaan kuuluvan toimintamallin rikoksilla oireileville nuorille. Toimintamallilla tuetaan nuoria, joita on epäilty syyllisiksi useampiin ja vakavampiin rikoksiin, ja joiden tilanteesta nuoren kohdanneella viranomaisella tai muulla toimijalla on herännyt erityinen huoli päihteiden käytöstä tai muusta syrjäytymisen riskistä. Rikoksilla oireilevat nuoret voivat olla myös alle 15-vuotiaita. Toimintamallilla tuetaan nuoria kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää.</p> <p>Toimintamallissa rikoksilla oireilevien nuorten tuki ja palvelut kootaan yhteen paikalliseen tai alueelliseen yksikköön siten, että nuoren tilanteen kokonaisvastuu kuuluu yhdelle rikoksilla oireilevan nuoren asioihin erikoistuneelle työntekijälle. Muut nuoren tilannetta tukevat työntekijät ja palvelut on kytketty malliin. Toimintamallin keskiössä ovat nuoren tarpeet ja tilanteen arvio. Työryhmä ehdottaa järjestämislakia, jossa säädetään moniammatillisen ja poikkihallinnollisen viranomaismallin toimivalta, yhteistyö ja velvollisuudet.</p> <p>Toimintamallia kokeillaan ja arvioidaan tutkimuksella aluksi vähintään kolmella alueella tai paikkakunnalla.</p> <p>Raportissa arvioidaan myös toimintamallin kustannuksia ja siitä aiheutuvia säästöjä.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	4.6.2019	
Författare	Sambou Saija och Piispa Minna		
Publikationens titel	Verksamhetsmodell för unga som uppvisar symptom genom att begå brott Arbetsgruppens förslag		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:26		
Diarie- /projektnummer	VN/538/2018-OM-2	Tema	Utredningar och anvisningar
ISBN PDF	978-952-259-764-9	ISSN PDF	2490-0990
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9		
Sidantal	26	Språk	finska
Nyckelord	unga som uppvisar symptom genom att begå brott, förebyggande av återfall i brott bland unga, förebyggande av marginalisering, liv utan brottslighet, tvärsektoriellt samarbete, övergripande ansvar, verksamhetsmodell		
Referat	<p>En arbetsgrupp som utnämns av justitieministeriet har utarbetat en verksamhetsmodell för unga som uppvisar symptom genom att begå brott. Verksamhetsmodellen ingår i statsrådets principbeslut om strategin för den inre säkerheten av den 5 oktober 2017. Genom verksamhetsmodellen stöder man ungdomar som misstänkts för flera och allvarigare brott och vars användning av berusningsmedel eller annan risk för marginalisering väckt särskild oro hos en myndighet eller annan aktör som träffat den unga personen. De som uppvisar symptom genom att begå brott kan även vara yngre än 15 år. Genom verksamhetsmodellen stöder man ungdomarna att leva ett liv utan brottslighet och berusningsmedel.</p> <p>I verksamhetsmodellen samlas stödet och servicen för de unga som uppvisar symptom genom att begå brott i en lokal eller regional enhet så att helhetsansvaret för ungdomarnas situation hör till en arbetstagare som specialiserat sig på frågor som berör dessa ungdomar. Övriga arbetstagare och tjänster som stöder ungdomarnas situation har kopplats till modellen. De ungas behov och bedömningen av deras situation står i fokus. Arbetsgruppen föreslår att det stiftas en lag om hur behörigheten, samarbetet och skyldigheterna inom en mångprofessionell och tvärsektoriell myndighetsmodell ska ordnas.</p> <p>Till en början prövar man verksamhetsmodellen och bedömer den genom forskning på minst tre områden eller orter.</p> <p>I rapporten beräknas också verksamhetsmodellens kostnader och de besparingar som följer av den.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Justice	4.6.2019	
Authors	Sambou Saija and Piispa Minna		
Title of publication	Operating model for young people acting out by means of criminal activities Proposal of the working group		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Justice, Reports and guidelines 2019:26		
Register number	VN/538/2018-OM-2	Subject	Reports and guidelines
ISBN PDF	978-952-259-764-9	ISSN PDF	2490-0990
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9		
Pages	26	Language	Finnish
Keywords	young people acting out by means of criminal activities, prevention of reoffending by young people, prevention of social exclusion, crime-free life, multi-sectoral cooperation, overall responsibility, operating model		
<p>Abstract</p> <p>The working group appointed by the Ministry of Justice prepared an operating model for young people acting out by means of criminal activities included in the Internal Security Strategy adopted by the Government on 5 October 2017. The operating model gives support to young people who have been suspects of several and more serious crimes, and about whose situation the authority or other body having encountered the young person has become especially concerned regarding their substance use or other risk of social exclusion. Young people acting out by means of criminal activities can also be aged under 15. The operating model is used to support young people towards crime-free and substance-free life.</p> <p>In the operating model, the support and services for young people acting out by means of criminal activities are collected into one local or regional unit so that the overall responsibility for the young person's situation belongs to one employee specialised in the affairs of the young person acting out by means of criminal activities. Other employees and services supporting the young person's situation are linked to the model. The operating model focuses on the young person's needs and situation assessment. The working group proposes an organising act that lays down provisions on the competence, cooperation and responsibilities of the multiprofessional and intersectoral authority model.</p> <p>The operating model will be tested and assessed by a study initially in at least three areas or locations.</p> <p>The report also assesses the costs of the operating model and the savings resulting from it.</p>			
Publisher	Ministry of Justice		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1 Työryhmän toimeksianto	7
2 Työryhmän ehdotukset	10
3 Kokonaisvastuu nuoresta -toimintamalli	12
3.1 Toimintamallin lähtökohtana kokonaisvastuu nuoresta.....	12
3.2 Moniammatillinen osaaminen.....	12
3.3 Tuen tarpeen arviointi	15
4 Toimintamallin jalkauttaminen	17
4.1 Järjestämislaki.....	17
4.2 Ohjaus ja koulutus.....	19
4.3 Resurssit ja rahoitus.....	19
4.4 Kokeilu	21
Liite 1. Työryhmän kuultavat	22
Liite 2. Esimerkkejä työmenetelmistä	23
Lähteet	25

1 Työryhmän toimeksianto

Valtioneuvoston 5.10.2017 hyväksymässä Sisäisen turvallisuuden strategiassa (SM 2017, 40) annettiin oikeusministeriölle yhdessä rikosentorjuntaneuvoston ja muiden rikosprosessiin ja nuoren auttamiseen liittyvien tahojen kanssa tehtäväksi kehittää *toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille*. Toimintamallissa *rikosprosessiin sovitetaan yhteen eri viranomaisten toiminnot ja muiden, ennaltaehkäiseviä palveluita tuottavien tahojen toimenpiteet koordinoitusti ja yksilön tarpeet huomioiden*. Toimintamalli pannaan toimeen valtioneuvoston alaisten viranomaisten osalta ohjauksen keinoin ja muiden kanssa yhteistyömenettelyillä.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto asetti tehtävää varten työryhmän, jonka toimikausi oli 1.5.2018–31.12.2018. Työryhmän määräaika jatkettiin 31.5.2019 saakka. Työryhmä selvitti:

1. millaisia palveluita valtakunnallisesti on tarjolla rikoksilla oireileville nuorille.
2. miten rikoksilla oireilevien nuorten yksilölliset tukitarpeet kartoitetaan ja otetaan huomioon palveluun ohjauksessa.
3. keinoja (tukihenkilötoiminta, mentorointi, vertaistuki) nuorten palveluihin sitouttamiseksi.
4. kansainvälisiä vastaavia, vaikuttaviksi arvioituja palveluita ja hyviä käytäntöjä maissa, jotka vastaavat mahdollisuuksien mukaan Suomea.

Työryhmän työn pohjaksi oikeusministeriö tilasi valtioneuvoston kanslian TEAS-tutkimushankkeen, joka tuotti vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin. Tutkimuksen toteutti Nuorisotutkimusseura ja sitä hyödynnettiin toimintamallin valmistelussa (Haikola ym. 2019).

Työryhmän tehtävään kuului myös:

5. laatia toimintamalli, jossa rikoksiin syyllistyneelle nuorelle tehdään yksilöllinen arviointi hänen tilanteestaan ja tarpeistaan uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi ja nuori ohjataan palveluihin yksilöllisten tarpeidensa mukaan (huomioidaan kohdat 1, 2 ja 3).
6. laatia toimintasuunnitelma, miten eri hallinnonalat varmistavat toimintamallin etenemisen.
7. varmistaa, että toimintamalli kattaa järjestöjen tekemän työn rikoksilla oirehtivien nuorten kanssa ja järjestöjen mukana olo varmistetaan yhteistyömenettelyillä
8. varmistaa, että toimintamallin täytäntöönpanoa seurataan.

Rikoksilla oireilevilla nuorilla tarkoitetaan raportissa nuoria, jotka ovat tehneet useampia rikoksia tai vakavamman rikoksen, ja joiden tilanteesta nuoren kohdanneella viranomaisella tai muulla toimijalla on herännyt erityinen huoli esim. päihteiden käytöstä tai muusta syrjäytymisen riskistä. Työryhmän rajauksessa olevat rikoksilla oireilevat nuoret voivat olla myös alle 15-vuotiaita, jotka eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, mutta jotka tekevät paljon rikoksia ja käyttävät päihteitä. Nämä nuoret jäävät nuoren iän takia rikosseuraamusten ulkopuolelle, mutta voivat tarvita tilanne- ja tarvearvion ja erityisiä palveluita.

Ristikarin ym. (2018) tutkimuksen mukaan vuonna 1997 syntyneiden kohortissa 5,2 prosenttia tytöistä ja 19,5 prosenttia pojista oli saanut joko tuomion tai rangaistusmääräyksen 18 vuoden ikään eli vuoden 2015 loppuun mennessä. Tämän tutkimuksen pohjalta rikoksilla oireilevia nuoria on arvioitu olevan noin 7000.

Ensimmäistä kertaa rikoksesta epäilyille nuorille tarjotaan lukuisia puuttumisen malleja, kuten Ankkurimalli (SM 2019), joka ei kuitenkaan tavoita tätä rikoksilla oireilevien ryhmää (ks. myös Haikkola ym. 2019). Haikkolan ym. (2019) tutkimuksessa havaittiin, että nuoren tilanteen arviointi ei ole systemaattista, rikosten jättämistä tukevia menetelmiä ei ole kehitetty riittävästi eikä nuoren palvelukokonaisuudella ole selkeää vastuutahoa. Tutkimuksessa ehdotettiin lisäksi, että rikosoikeuden ja ja lastensuojelun prosessit sovitettaisiin nuoren edun mukaisesti. Nuorten ja nuorten aikuisten tilannetta palveluissa voisi tutkimuksen mukaan vahvistaa myös nuorisososiaalityöllä, koska lastensuojelun asiakkaista merkittävä osa on teini-ikäisiä.

Toimintamallin tarkoitus on siis tavoittaa ne nuoret, jotka jäävät varhaisen puuttumisen ja sosiaalipalvelujen ulkopuolelle. Työryhmä päätti myös keskittyä nuoren tilanteeseen ennen rangaistuksen täytäntöönpanoa, koska Rikosseuraamuslaitoksessa kehitetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen arviointia, nuorten tutkintavankeusaikaa ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa.

Toimintamallin valmistelussa työryhmä huomioi samaan aikaan käynnissä olleet aiheita sivuavat hankkeet, joita olivat: Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia (2019), Ankkurimallin käsikirjan kehittäminen (SM 2019), Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskuksien kehittämisestä vastannut LAPE-muutosohjelma (STM 2019) ja STM:n asettaman lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (toimikausi 14.3.2019–30.6.2020).

Työryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin syyttäjänviraston apulaispäällikkö, kihlakunnansyyttäjä Eija Velitski, joka oli myös rikosentorjuntaneuvoston puheenjohtajana 30.9.2018 asti. Työryhmän jäseniksi nimettiin opetus- ja kulttuuriministeriön ylitarkastaja Merja Hilpinen, sisäministeriön kehittämispäällikkö Tarja Mankkinen (varalla eri-

tyisasiantuntija Milla Perukangas), sosiaali- ja terveysministeriön neuvotteleva virkamies Annika Parsons, Kuntaliiton erityisasiantuntija Hannele Häkkinen, poliisihallituksen poliisitoimintayksikön poliisitarkastaja Pekka Heikkinen, Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Tiina Vogt-Airaksinen (varalla erikoissuunnittelija Heidi Lind), Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta Valtion lastensuojeluyksiköiden johtaja Matti Salminen ja Nuorisotutkimusseuran ma. tutkimuspäällikkö Elina Pekkarinen. Erityisasiantuntija Tiina Vogt-Airaksisen tilalle tuli erityisasiantuntija Pia Andersson 29.8.2018 alkaen. Kuntaliiton varajäseneksi nimitettiin erityisasiantuntija Teemu Japison (30.8.–31.12.2018). 8.11.2018 työryhmää täydennettiin kahdella asiantuntijajäsenellä, sosiaalilääkäri Marjo Maljalla ja ylilääkäri Ritva Halilalla sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointi- ja palveluosaston lasten ja nuorten tulosityksiköstä. Työryhmän sihteerinä toimivat erityisasiantuntija Saija Sambou ja neuvotteleva virkamies Minna Piispa oikeusministeriöstä.

Työryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ja työryhmän kuulemat asiantuntijat ilmenevät liitteestä 1. Työryhmän sihteerit kuuluivat myös useita kokemusasiantuntijoita, jotka olivat irtautuneet rikoksista ja päihhteistä.

2 Työryhmän ehdotukset

Työryhmä kehitti rikoksilla oireileville nuorille toimintamallin, jossa rikosprosessiin on sovitettu yhteen eri viranomaisten toiminnot ja muiden, ennaltaehkäiseviä palveluita tuottavien tahojen toimenpiteet koordinoitusti ja yksilön tarpeet huomioiden. Työryhmä esittää seuraavat ehdotukset eri hallinnonalojen ja viranomaisten tekemän työn koordinoimiseksi ja rikoksilla oireileville nuorille suunnatun monialaista yhteistyötä sisältävän työn toteuttamiseksi.

Työryhmä ehdottaa, että:

1. Rikoksilla oireilevien nuorten *palvelut kootaan yhteen* toimintamalliin ja yhteen paikalliseen tai alueelliseen yksikköön siten, että *kokonaisvastuu nuoren tilanteesta* kuuluu yhdelle työntekijälle. Tällä pitää olla osaamista rikosprosessin etenemisestä ja rikoksilla oireilevien nuorten erityisistä tarpeista. Muut nuoren tilannetta tukevat työntekijät ja palvelut on kytketty malliin.
2. Toimintamallin lähtökohtana ovat *nuoren tarpeet ja tilanne*.
3. Laaditaan *järjestämislaki*, jossa säädetään moniammatillisen viranomaismallin toimivalta ja velvollisuudet. Laissa säädetään rikoksilla oireilevien nuorten palveluiden järjestämisestä, organisoinnista, yhteistyövelvoitteesta eri hallinnonalojen kanssa, tiedonsaantioikeudesta ja tiedon luovutusvelvollisuudesta, resursseista ja täydennyskoulutuksesta.
4. *Toimintamallin vastuutahojen ja sijoittamisen valmistelua jatketaan* työryhmän toimikauden päättymisen jälkeen. Valmistelussa ovat mukana ainakin sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö ja Rikosseuraamuslaitos. Paikallisesta yhteistyöstä järjestöjen kanssa sovitaan yhteistyösopimuksilla.
5. Toimintamallin kehittämistä ja sen toimeenpanon seuraamista varten perustetaan kansallinen *ohjausryhmä*, johon otetaan mukaan käynnistettävien paikallisten toimintamallien edustajat.
6. Toimintamallia kokeillaan aluksi vähintään kolmella alueella tai paikkakunnalla siten, että toimintamallin *täytäntöönpanoa ja toteutusta arvioidaan tutkimuksella*.

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli täydentää rikosprosessiin ja nuorten tukemiseen liittyviä olemassa olevia käytäntöjä ja malleja. Haikkola ym. (2019) tutkimuksen mukaan nuorten tekemiin ensimmäisiin ja lieviin rikoksiin puuttuvat jo tällä hetkellä käytössä olevat mallit, kuten Ankkuri, näpistyshankkeet tai mahdollinen sosiaalityöntekijän tapaaminen nuoren kanssa lastensuojeluilmoituksen takia. Joillakin paikkakunnilla ovat poliisin nuorisotiimit toimivat myös ensimmäisenä puuttumisen muo-

tona ja ohjaavat nuoria ja heidän vanhempiaan palveluiden piiriin. Ankkurimalli on varhaisen puuttumisen muoto alle 18-vuotiaille rikoksilla oireileville nuorille ja lapsille ja siitä on julkaistu uusi käsikirja (SM 2019, 24).

Uuden toimintamallin tarkoituksena on tavoittaa ja tukea nuoria, joilla *rikkokset toistuvat, muuttuvat vakavammaksi, tai nuoren kohdalla työntekijällä on herännyt erityinen huoli esimerkiksi päihteiden käyttöön liittyen tai nuoren tilanteessa havaitaan muu uhka, joka lisää riskiä syrjäytyä. Rikoksilla oireilevat nuoret voivat olla myös alle 15-vuotiaita*, jotka eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, mutta jotka tekevät paljon rikoksia ja käyttävät päihteitä. Nämä nuoret jäävät nuoren iän takia rikosseuraamusten ulkopuolelle, mutta voivat tarvita tilanne- ja tarvearvion ja erityisiä palveluita.

Toimintamallin sisältö on kuvattu tarkemmin luvussa 3.

3 Kokonaisvastuu nuoresta -toimintamalli

3.1 Toimintamallin lähtökohtana kokonaisvastuu nuoresta

Työryhmän ehdottamassa toimintamallissa nuoren tilanteen *kokonaisvastuu* kuuluu viranomaiselle. Toimintamalli kattaa nuoren tilanteeseen tukea tarjoavat palvelut ja myös järjestöjen tekemän työn rikoksilla oireilevien nuorten kanssa. Lisäksi siihen yhdistyy Rikosseuraamusalan osaaminen.

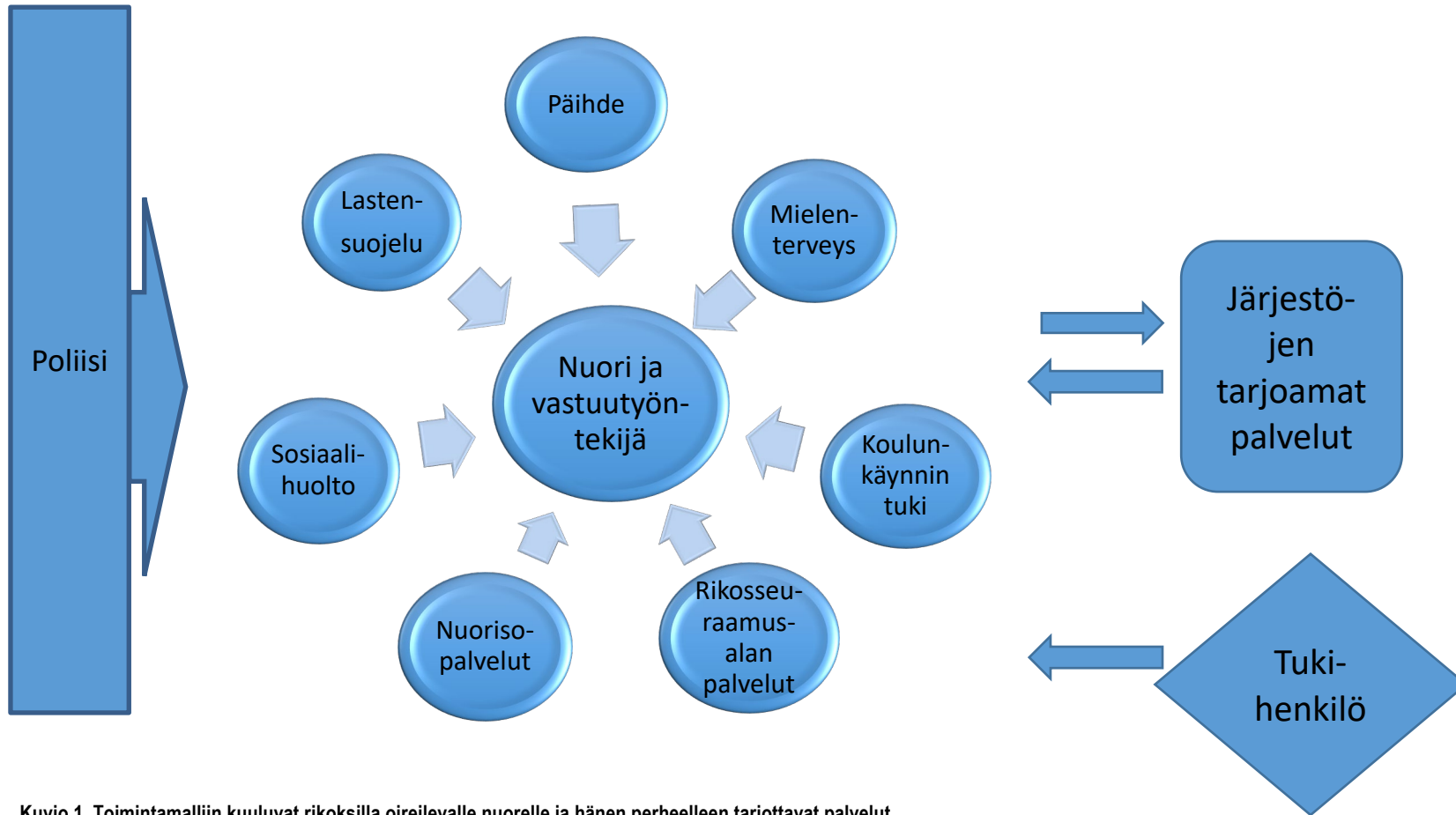
Toimintamallissa varmistetaan seuraavat viisi lähtökohtaa:

1. **nuori ja nuoren tarpeet**
2. nuoren **tilanteen arviointi**, jotta nuori saa tarvitsemansa palvelut
3. yhdellä viranomaisella on **kokonaisvaltainen vastuu** nuoren tarpeiden mukaisen tuen ja palveluiden järjestämisestä
4. viranomaistyön lisäksi nuoren rinnalla voi toimia järjestötoimijoita
5. **nuoren tukihenkilöt** ovat saaneet tehtävään asianmukaisen koulutuksen

3.2 Moniammatillinen osaaminen

Toimintamalli perustuu moniammatilliseen osaamiseen, jolla varmistetaan nuoren tilanteen selvittäminen sekä nuoren tuki ja mahdollisuudet suuntautua kohti rikoksesta ja päihteetöntä elämää (kuvio 1).

Jokaisella nuorella on yksi vastuutyöntekijä (esimerkiksi sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja tai rikosseuraamusalan työntekijä), jolla on kokonaisvastuu nuoren tilanteesta ja joka varmistaa hänelle tarvittavat moniammatilliset palvelut. Vastuutyöntekijä tukee ja kulkee nuoren rinnalla koko prosessin ajan. Hänen vastuullaan on koordinoita mm. rikosprosessiin tarvittavan tuen ja muiden tukipalveluiden järjestämistä.

Kuvio 1. Toimintamalliin kuuluvat rikoksilla oireilevalle nuorelle ja hänen perheelleen tarjottavat palvelut.

Työryhmä ehdottaa, että toimintamalliin sisältyy ainakin sosiaalihoitolain (1301/2014) 14 §:n mukaiset palvelut, lastensuojelulain (417/2007) mukaiset lastensuojelun tukitoimet ja palvelut jälkihuolto mukaan lukien, yhdyskuntaseuraamuksista (273/2019) ja vankeudesta (767/2005) annetun lain mukaiset palvelut sekä rikosprosessia ja seuraamuksia koskevan osaamisen ja koulunkäynnin tuen. Lisäksi nuorten käytössä ovat kunnan tarjoamat nuorisopalvelut ja muut palvelut, kuten tukiasunto ja vertaisryhmätoiminta sekä paikallisesti sovitut järjestöjen tuottamat palvelut, joista vastuuhenkilö voi koota nuoren tarpeisiin sopivan tukipalvelupaketin.

Rikosasioita hoitavien työntekijöiden työn painopiste on sosiaaliohjauksessa, perhetyössä ja nuoren sosiaalisessa kuntoutumisessa, mutta lisäksi rinnalla pidetään päivystyspuhelinta rikosasioiden varalta. Tämä perustyö ohjaa työntekijöiden näkökulmaa ja tapaa, jolla nuoret kohdataan. Mikäli poliisi ei olisi jostain syystä selvittänyt aikaisemmin, onko nuoren mahdollisuus sovittelulla rikosta, tulee toimintamallissa huomioida tämä mahdollisuus yhtenä keinona vähentää nuoren rikoksen uusimisriskiä. Nuoren tilanteen selvittäminen ja tarpeiden tunnistaminen edellyttää *nuoren tilanteen arviointia*, jonka pohjalta hänelle tarjotaan tarvittavat palvelut (ks. 3.3.). Lisäksi nuorelle ja vanhemmille annetaan rikosprosessiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa ja sama työntekijä avustaa nuorta esitutkinnasta oikeuteen.

Toimintamallissa on käytettävissä päihdetyön ja mielenterveystyön resurssit. Päihdetyön tehtävänä on päihdeongelman kartoittaminen, motivointi ja hoito. Mielenterveystyöhön pätevätyöntekijä toimii työparina nuoren tilanteen, palvelutarpeiden ja lastensuojelutarpeen arvioinnissa sekä muissa toimintamallin työmuodoissa, kuten perhetyössä ja nuoren varhaisen vaiheen hoitotyössä. Tarvittaessa nuoren tilannetta varten voidaan pyytää lääkärin konsultaatiota.

Toimintamallissa on mukana erityisopettaja, jonka tehtävä on tarjota tukea koulunkäyntiin perusopetuksen loppuunsaattamiseksi tai toisen asteen koulutukseen ohjaamiseksi. Tuki toteutetaan sosiaalitoimen ja opetustoimen yhteistyönä erityisopettajan tuella.

Vanhempien tuki sisältyy toimintamalliin. Vanhempien kanssa työskentely sisältää kuuntelemista, ohjaamista ja tukemista sekä nuoren näkökulmien avaamista vanhemmille. Vanhempia rohkaistaan nuorten myönteisten asioiden tunnistamiseen ja voimavarakeskeiseen lähestymistapaan. Vastuutyöntekijä tapaa nuorta ja tämän perhettä tarpeen mukaan.

Toimintamallissa voidaan järjestää nuorelle tukihenkilö, joka voi tarvittaessa toimia tukena myös virka-ajan ulkopuolella¹. Tukihenkilöpalvelut voidaan järjestää yhteistyössä yksityisen- tai järjestösektorin kanssa. Toimintamalliin voidaan kytkeä myös muita paikallisia järjestöjen tuottamia palveluja. Yhteistyössä järjestöjen kanssa sovi- taan myös tukihenkilötoiminnan järjestämisestä *paikallisilla yhteistyösopimuksilla*.

3.3 Tuen tarpeen arviointi

Toimintamallissa työntekijät käyttävät erityisiä työmenetelmiä, joita hyödynnetään rikoksella oireilevan nuoren palvelutarpeen kartoittamisessa, palveluihin sitouttamisessa sekä nuoren ja hänen vanhempiensa tukemisessa.

Toimintamallin puitteissa rikoksilla oireilevalle nuorelle annettavan tuen ja palvelujen tulee perustua nuoren tilanteen *systemaattiseen arviointiin*, joka tehdään riittävän varhain. Työryhmä esittää mm. Helsingin sosiaaliviraston ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen Nuorten projektin käytössä olleen puolistrukturoidun BAROfi-menetelmän² käyttöönottoa nuorten tilanteen selvittämiseen ja tuen tarpeen arvioinnin pohjaksi. Lisäksi nuoren kanssa työskentelevät käyttävät tarpeen mukaan erilaisia strukturoituja työkaluja esimerkiksi rikoksen uusimisriskin, päihteiden käytön, oppimisvaikeuksien ja neuropsykiatristen oireiden tunnistamiseen ja arviointiin.

Systemaattisen arvioinnin etuna on vähentää nuoren tilanteen arviointiin liittyvää satumanvaraisuutta. BAROfi-arviointi mahdollistaa sen, että kriteerit ovat dokumentoitavissa, johtopäätelmät pystytään perustelemaan nuorelle ja hän saa tarvitsemansa palvelut työntekijästä riippumatta. BAROfi olisi tarkoituksenmukaista tehdä jo ennen kuin syyttäjältä tulee seuraamusselvityspyyntö, jotta arviointityömenetelmä palvelisi nuoren etua oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi.

¹ Virka-ajan ulkopuolella saavutettavissa olevan, hyvän luottamussuhteen nuoreen omaavan tukihenkilön tarve todettiin keskeiseksi nuoren rikoksettomaan ja päihteettömään elämään tukemisen kannalta; järjestön tukihenkilö saattoi hakea retkahtaneita nuoria kadulta takaisin kuntoutukseen (OM 2015, Sambou 2015).

² BAROfi-työmenetelmä muodostuu puolistrukturoiduista haastattelukysymyksistä nuorelle, huoltajille ja mahdolliselle kolmannelle tiedon lähteelle, kuten koululle, poliisille tai muulle nuoren tuntevalle taholle. Työmenetelmään kuuluu myös huoli-indeksi (ns. indeksikysymykset, joihin perustuu diagnostisen tutkimuksen tarpeellisuus tai tarpeettomuus), apuvälinetaulukko (suojaavat tekijät ja riskitekijät) ja huoliarviointitaulukko yhdeksällä eri elämänalueella: kasvuolot, rikos, toimintakyky koulussa, perheessä ja vapaa-ajalla, kehityshistoria, käyttäytyminen, päihteidenkäyttö (uhkapelaaminen) ja tunteet (Heikkilä 2008).

Toimintamallissa työntekijät käyttävät erilaisia näyttöön perustuvia työmenetelmiä hyvän asiakassuhteen luomiseksi tavoitteena saada rikoksilla oireileva nuori vastaanottamaan tukea ja ehkäistä nuoren syyllistymistä uudelleen rikoksiin (liite 2). Työskentelyä tehdään nuorilähtöisesti, mikä tarkoittaa, että keskiössä ovat nuoren omat toiveet, tavoitteet ja huolet.

4 Toimintamallin jalkauttaminen

Työryhmän toimeksiantoon kuului laatia toimintasuunnitelma, miten eri hallinnonalat varmistavat rikoksilla oireileville nuorille suunnatun monialaisen, hallinnonalojen yli menevän ja yhteistyötä sisältävän toimintamallin etenemisen.

4.1 Järjestämislaki

Työryhmä ehdottaa toimintaa koskevaa järjestämislakia. Laissa määritellään toimeenpanoa johtavaksi, ohjaavaksi ja kehittäväksi ylimmäksi viranomaiseksi sosiaalihuoltoon liittyvien asioiden osalta sosiaali- ja terveysministeriö, rikosseuraamuksiin liittyvien asioiden osalta oikeusministeriö ja toimeenpanon osalta Rikosseuraamuslaitos. Opetus- ja kulttuuriministeriön on tarkoituksenmukaista olla mukana järjestämislain valmistelussa mikäli siinä identifioidaan koulutus- ja nuorisotyön palvelut. Toimintamallissa jokaisen viranomaisen työtä ohjaa oman ammattikunnan taustalainsäädäntö ja eettiset ohjeet.

Laissa määritellään myös toimintamalliin liittyvä tiedonsaantioikeus ja tiedon luovutusvelvollisuus.

Seuraamusselvitystä tehtäessä tietojenvaihto on tällä hetkellä mahdollista myös *ilman suostumusta* ja siihen sisältyy yhteistyövelvoite. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010) edellyttää, että Rikosseuraamuslaitos 30 vuorokauden kuluessa syyttäjän pyynnöstä arvioi käytettävissään olevien tietojen perusteella sitä, miten seuraamusvalinnalla ja seuraamuksen täytäntöönpanolla voidaan edistää nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista selviytymistä ja estää hänen syyllistymistään rikoksiin. Tätä varten *yhteistyössä* sosiaaliviranomaisen kanssa kootaan tietoja nuoren rikoksesta epäillyn elinolosuhteista, erityisesti päihteiden käytöstä, päihdekuntoutuksesta, mielenterveydestä ja mielenterveyspalvelujen käytöstä, muiden palveluiden ja tukitoimien tarpeesta sekä muista olennaisesti hänen sosiaaliseen tilanteeseensa liittyvistä seikoista. Rikosseuraamuslaitos voi hankkia myös muilta viranomaisilta sekä yksityisiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä tarpeelliset tiedot epäillyn sosiaalisesta tilanteesta seuraamusselvitystä varten.

Työryhmä esittää tiedonvaihtoa koskevia sääntelyjä, koska mallin tarkoituksena on varmistaa tiedonvaihto silloinkin, kun rikoksilla oireileva nuori ja hänen vanhempansa *eivät ole* antaneet tähän lupaa. Tämän lisäksi toimintamallin tavoitteena on mahdollistaa rikoksilla oireilevan nuoren tukeminen jo *ennen seuraamusselvitysvaihetta*. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) antaa mahdollisuuden

salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi (17 §) ja salassa pidettävien tietojen antamiseen asiakkaan suostumuksesta riippumatta eräissä muissa tilanteissa (18 §).

Toimintamallin tavoitteena on motivoida rikoksilla oireileva nuori ja alaikäisen nuoren osalta myös hänen vanhempansa mukaan tukitoimiin ja palveluihin. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palveluntarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Päihteitä käyttävä ja rikoksilla oireileva nuori mitä ilmeisemmin vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään. Lastensuojelun avohuollon tukitoimia voidaan järjestää vain lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksella. Tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä. Vanhempia, huoltajia sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä tuetaan kasvatuksessa. Rikoksilla oireilevan nuoren ja hänen vanhempiensa aktiivisuus ja osallistuminen palveluiden ja tukitoimien järjestämiseen on tärkeää, jotta avohuollon palvelut toteutuvat menestyksekkäästi.

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsen terveys tai kehitys on välittömässä vaarassa. Huostaanotto tarkoittaa tilannetta, jossa lapsi otetaan sosiaaliviranomaisen huostaan ja järjestetään hänelle sijaishuoltopaikka toistaiseksi. Kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon on tarvittaessa ryhdyttävä lapsen suojelemiseksi. Huostaanotto on lastensuojelutyön viimeisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanotto on mahdollista vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä lapsen edun toteuttamiseen. Kuten kaikessa lastensuojelutyössä, myös huostaanottoa harkittaessa pyritään hyvään yhteistyöhön perheen kanssa. Nykyisin myös Rikosseuraamuslaitos on yhteydessä alaikäisten rikoksilla oireilevien nuorten huoltajiin ja tarvittaessa yhteistyötä tehdään sosiaaliviranomaisten kanssa tällaisessa tilanteessa.

Työryhmän ehdottamassa mallissa toimijat tulevat eri hallinnonaloilta ja työskentelevät samassa työpisteessä, jossa mahdollistuu se, että nuoren tilanteesta on kokonaisvaltaisesti vastuussa yksi työntekijä. Nuori voi tapauskohtaisesti tarvita muitakin palveluja, jotka voivat tulla nuoren luo. Nuoren kanssa työskentelevillä pitää olla myös mahdollisuus liikkua toimipisteestä nuoren luo ja saattaa nuorta palveluihin. Mikäli palveluita ei saada yhteiseen toimipisteeseen, pitää toiminta kuitenkin organisoida niin, että toimintamallin tavoitteet toteutuvat.

Järjestöjen mukana olo varmistetaan yhteistyömenettelyillä. Perustettavan toimintamalliin sisältyy velvollisuus selvittää paikalliset toimijat. Ehdotettavan toimintamallin organisoiva taho tekee omat yhteistyösopimukset järjestöihin aluekohtaisesti, harkinnan mukaan. Järjestötoimijoiden osalta tiedonvaihto määritellään erikseen.

Edellä on todettu, että sosiaalihuollon asiakaslaki (812/2000) ja laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010) mahdollistavat pääosin tiedonvaihdon ja yhteistyön. Käytännössä on kuitenkin puutteita juuri yhteistyön osalta, joten työryhmä esittää, että järjestämislakiin kirjoitetaan hallintokunnille *velvoite yhteistyöhön*. Yhteistyön velvoite ei kuitenkaan toteudu jo olemassa olevien pykälien osalta, ellei toimintakäytäntöihin ja tapoihin saada muutosta. Tähän tulee varata resursseja koulutuksella (ks. 4.3.).

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin kehittämistyö tulisi yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän ehdotusten kanssa, jossa tavoitteena on ollut luoda tavoitteellista ja räätälöityä nuorten aikuistumisen ja itsenäistymisen tukea jälkihuollon asiakkaille. Molempien työryhmien ehdotusten kohderyhmä on osittain yhteistä ja kyseessä olevien nuorten edun mukaisen kokonaisratkaisun ja syrjäytymisen vähentämisen onnistuminen edellyttää uudenlaista eri sektoreiden kokonaisvaltaista ja koordinoitua yhteistyötä eri hallinnonalojen irrallisten palvelujen sijaan.

4.2 Ohjaus ja koulutus

Toimintamallin kehittämistä ja sen toimeenpanon seuraamista varten työryhmä ehdottaa perustettavaksi kansallisen ohjausryhmän, missä ovat edustettuina paikalliset työryhmät, ohjaavat ministeriöt, Rikosseuraamuslaitos sekä toimintamallin arviointitutkimusta tekevä taho.

Toimintamallin kokonaisvastuuta ja yhteistyötä korostavan työtteen implementoinnin varmistamiseksi tarvitaan koulutusta. Rikoksilla oireilevien nuorten kohtaamiseen liittyvää erityisosaamista tarvitaan nuorten rikoksentekijöiden seuraamuksia ja tukemista tekevästä Rikosseuraamuslaitoksesta (päihde-, motivoivat haastattelut, elämänhallintaohjelmat).

Ohjausryhmän tulee varmistaa valtakunnallisen, yhdenmukaisen ja riittävän koulutuksen saaminen rikoksilla oireilevien nuorten kanssa työskenteleville.

4.3 Resurssit ja rahoitus

Toimintamalli edellyttää alkuun lisäresursseja ja sille osoitetun erillisen rahoituksen, mikä tulee kuitenkin myöhemmin takaisin säästöinä. Toimintamallilla voidaan ehkäistä

nuorten pitkäaikaista syrjäytymistä ja siten myös lastensuojelun sijoitusten ja/tai vankeinhoidon kustannuksia. Toimintamallissa nuorelle tarjotaan keskitetysti vastuutyöntekijä ja palvelut, joten se lisäksi vapauttaa resursseja muualta ja säästää sitä kautta kustannuksia. Työryhmä ehdottaa, että toimintamallit perustetaan esimerkiksi samaa toiminta-aluejakoja noudattaen kuin yhdyskuntaseuraamustoimistot, joita on tällä hetkellä 14.

Kustannuksia syntyy toimitilojen vuokrasta, työntekijöiden palkasta ja toimintamenoista sekä kouluttautumisesta. Arvioiden mukaan peruskoulun varaan jäävästä henkilöstä aiheutuu hänen elinajaltaan noin 295.000 euron menetys julkishallinnolle (ks. Hilli ym 2017). Summa on keskimääräinen, sillä kaikki peruskoulun varaan jäävät eivät syrjäydy tai ajaudu pois työmarkkinoilta. Toisaalta osa aiheuttaa selvästi enemmän kustannuksia. Jos rikoksilla oireilevia nuoria arvioidaan olevan noin 7000, syrjäytymisen kustannukset olisivat noin 2,1 miljardia euroa. Kustannuksia voidana pelata myös siihen, mitä säästöä syntyy yhden vaativimman sijaishuollon asiakkuuden välttämisestä. Esimerkiksi koulukotivuorokauden kustannukset ovat n. 400–600 euroa/vrk).

Hinkkasen (2008) arvion mukaan rikoskontrollijärjestelmän kustannukset ovat 825 euroa/poliisin tietoon tullut rikos. Rikoksilla oireilevien nuorten aiheuttamat kustannukset rikoskontrollijärjestelmälle olisivat siten 5,8 miljoonaa euroa. Rikoksilla oireilevat nuoret kuluttavat paljon poliisin ja syyttäjän voimavaroja, koska nuoret syöllistyvät usein rikoksiin, joissa rikosnimikkeitä on paljon ja rikoksia tehdään ryppäissä. Kustannuksissa ei ole huomioitu haittoja uhreille.

Taulukkoon 2 on koottu esimerkkilaskelma yhden rikoksilla oireileville nuorille tarkoitetun toimintamallin kustannuksista. Kustannuksissa henkilöresursseihin on laskettu kolmen vastuutyöntekijän (esimerkiksi sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja tai rikosseuraamusalan työntekijä), päihde/mielenterveystyöntekijän ja erityisopettajan palkkamenot ammattiryhmien keskiansioiden mukaan. Vuokratulot on arvioitu 5.000€/kk.

Taulukko 2. Yhden toimintamallin kustannukset, €.

	Yksi toimipiste
Vastuutyöntekijöiden palkat (sivukulut 30 %) 3 henkilöä	150 0000
Päihde/mielenterveystyöntekijä (sivukulut 30 %)	50 0000
Erytisopettaja (sivukulut 30 %)	60 0000
Toimintamenot	100 0000
Koulutus	10 0000
Vuokra	60 0000
Yhteensä	430 0000

4.4 Kokeilu

Työryhmä ehdottaa, että toimintamallia kokeillaan aluksi esimerkiksi kolmella paikkakunnalla tai alueella siten, että toimintamallin täytäntöönpanoa ja toteutusta seurataan tutkimuksella. Tähän ehdotetaan haettavaksi TEAS-tutkimusrahoitusta. Tutkimuksen valmistelussa hyödynnetään Karhusen (2019) tekstiä tutkimuksellisen kokeilutoiminnan valmistelusta.

Suomesta puuttuu tiedonkeruu erilaisten toimenpiteiden ja palvelujen piirissä olevien henkilöiden osalta eikä tutkimusnäyttöä ole siitä, kuinka hyvin erilaiset toimintatavat tai palvelut onnistuvat ehkäisemään nuorten uusintarikollisuutta. Karhunen (2019) ehdottaa, että tähän etsittäisiin ratkaisuja tutkimuksellisen kokeilutoiminnan avulla, jolla voidaan saavuttaa vahvaa tutkimusnäyttöä kokeiltavan intervention vaikuttavuudesta. Satunnaistamiseen perustuva tutkimusasetelma rakennettaisiin niin, että kohdejoukosta vain puolet ohjattaisiin palveluun (käsittelyryhmä) muiden jäädessä verrokki-ryhmään.

Kokeilun valmisteluun varataan aikaa (etukäteissuunnitelma ja kokeilulain valmistelu), ja ensimmäiset alustavat tulokset voitaisiin luultavasti raportoida 2–3 vuoden päästä varsinaisen kokeilun aloittamisesta. Seurantajakson pituus tulee päättää tavoitteiden ja mitattavien tulemien näkökulmasta. Kokeilun päättyessä voidaan tehdä päätös siitä, jatketaanko kokeilua, laajennetaanko ja vakinaistetaanko palvelu koko maahan, laajennetaanko palvelu muillekin kohderyhmille vai lopetetaanko sen tarjoaminen kokonaan. Kokeilun valmistelijan tulisi aluksi määrittää kokeilun tavoite ja käynnistää kokeiluun liittyvä valmisteluprosessi eli kokeilun etukäteissuunnitelman laatiminen. Kuva tarvittavista kokonaisresursseista ja kokeilunlain sisällöstä tarkentuisi etukäteissuunnitelman valmistumisen myötä. (Ks. kokeiluohje (<http://kokeiluohje.finlex.fi/>), Nokso-Koivisto & Kaskinen 2016).

Liite 1. Työryhmän kuultavat

11.6.2018

Erityissosiaalityöntekijä Leo Heikkilä, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Terveys- ja päihdepalvelut, Nuorten rikosasiat ja oikeusedustus

Päihdetyön koordinaattori, psykoterapeutti Jouni Susi, Nuorisoasema, Helsingin kaupunki

Kehityspäällikkö Minna-Kaisa Järvinen, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue

30.8.2018

Rikoskomisario Marko Forss ja Jutta Antikainen, Helsingin poliisilaitos, nuorisoryhmä Projektipäällikkö, kouluttaja Heikki Turkka ja kasvattaja, kouluttaja Julia Saarholm, Aseman lapset

Sosiaalityöntekijät Lotta Huisman ja Anna-Emilia Auhtola, Helsingin kaupunki, Poliisiososiaalityön yksikkö

13.9.2018

Kari Lindberg, vastaava ohjaaja, Kotkan kaupunki/Perhepalvelut, Varhainen tuki, Nuorten tiimi

Matti Kaivosoja, LT, psykiatrisesta hoidosta vastaava ylilääkäri, Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysterveystoimintaryhmä Soite, Kokkola

8.11.2018

Pälvi Kaukonen, THL ja Marjo Malja, Sosiaalineuvos, STM, Hyvinvointi- ja palveluosasto, Lapset ja nuoret -tulosryhmä

Tutkijat Noora Hästbacka ja Lotta Haikkola, Nuorisotutkimusseura

20.12.2018

Matti Airaksinen, hankepäällikkö, Ankkuri-toiminta

Nanna Miettunen, projektikoordinaattori, Pirkanmaan perheiden palveluiden uudistaminen – PIPPURI, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), Pikasso oy Raino Ketola, projektisuunnittelija, Tampereen kaupunki

Liite 2. Esimerkkejä työmenetelmistä

Motivoiva haastattelu

Palveluun ohjauksen tukena käytetään motivoivan haastattelun menetelmiä. Motivoivassa haastattelussa tutkitaan nuoren elämäntilannetta ja etsitään ratkaisua ongelmiin. Työkaluina ovat mm. dialoginen vuorovaikutus, avoimet kysymykset, heijastava kuuntelu, positiivinen vahvistaminen ja yhteenvetöjen tekeminen. Motivoiva haastattelu soveltuu asiakas- ja ohjaustyötä tekeville ammattilaisille esim. rikosseuraamusalan työssä, mielenterveys- ja päihdetyössä, oppilashuollossa ja sosiaali- ja terveysalan eri toimintaympäristöissä.

Motivoiva haastattelu on asiakaslähtöinen, muutostavoitteeseen suuntaava keskustelutapa, jossa kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaan muutosta koskevaan puheeseen. Sen tarkoituksena on vahvistaa hänen sisäistä motivaatiotaan ja sitoutumista muutokseen, herättelemällä ja tutkimalla hänen omia syitä muuttua, hyväksyvässä, syyllistämättömässä ja myötätuntoisessa hengessä. Toimintamallissa voidaan hyödyntää Rikosseuraamusalan kokemusta motivoivan haastattelun käytöstä erityisesti rikoksilla oireilevien nuorten tilanteeseen.

Ohjelmatyö nuoren ja perheen kanssa

Toimintamallissa käytetään nuorten ja vanhempien kanssa työskentelyssä arvioituja, vaikuttaviksi todettuja menetelmiä. Tällaisia ovat kansainvälisissä tutkimuksissa vaikuttavaksi todetut kohdennetut interventiomuodot, kuten **kognitiivis-behavioraaliset terapiat** ja **perheeseen kohdistuvat interventiot**, kuten multidimensionaalisen perheterapia (Multidimensional Family Therapy, MDFT).

Kansainvälisten tutkimusten mukaan vanhemmuustaitojen opetus ja perheille tarjottava tuki ovat tehokkaita keinoja lieviä rikoksia tehneiden ensikertalaisten rikoksenehkäisyssä (Schalin 2019). Perheinterventiot saattavat vähentää myös nuoren sisarus-ten rikoskäyttäytymistä tulevaisuudessa. Vanhemmuustaitojen kehittämisen yhteydessä on hyödyllistä opettaa positiivista käytöstä roolimallien ja käytössopimusten kautta sekä käytöshäiriöillä oireilevan nuoren kohdalla itsehillinnän harjoittelua. Interventioiden kohdentamisessa tulisi huomioida rikollisuuteen altistavien tekijöiden alueelliset erot ja panostaa erityisesti niihin perheisiin, jotka elävät matalan sosio-ekonomisen statuksen alueilla.

Kasvun tuki -sivustolta löytyy tietoa vaikuttavista menetelmistä, joita voidaan käyttää nuoren ja vanhempien kanssa työskentelyssä (<https://www.kasvuntuki.fi/>). Näiden työmenetelmien esim. MDFT soveltuvuutta pitää selvittää, sillä ne edellyttävät ainakin yhtä vanhempaa, joka on valmis sitoutumaan työskentelyyn.

Rikosseuraamuslaitoksessa on käytössä motivointiohjelmiä, vaikuttavuusohjelmiä ja ns. hyviä käytäntöjä. Näiden tarkoituksena on lisätä elämänhallinnan taitoja ja nuoren kykyä tavoitella rikoksetonta elämää. Niiden käyttö suunnitellaan tarkemmin nuoren tilanteen arvioinnin ja rangaistusajan suunnitelman perusteella. Ohjelmat jaetaan ns. yleis- ja rikosperusteisiin ohjelmiin sekä päihdekuntoutusohjelmiin. Esimerkkejä ohjelmista: Viisi keskustelua muutoksesta, Suuttumuksen hallinta, Liikenneturva, Ohjauspyörä ja Uusi suunta. Hyviä käytäntöjä ovat mm. Antiriippuvuudet-inforyhmätoiminta, Omaehtoisen muutoksen ohjelma ja Strukturoitu päihdekeskustelusarja sekä Rikoskeskustelut-sarja.

Lähteet

Haikkola, Lotta, Hästbacka, Noora & Elina Pekkarinen (toim.) (2019): Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.

Heikkilä Leo (2008): BARO-käsikirja – Työväline nuorten arviointiin. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto Oppaita ja työkirjoja 2008:5.

Hilli Petri, Ståhl Timo, Merikukka Marko, Ristikari Tiina (2017): http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135714/YP1706_Hilliyym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hinkkanen, Ville (2008): Rikollisuuskontrollin kustannukset. Julkaisussa RIKOLLISUUSTILANNE 2008. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 247.

Karhunen, Hannu (2019): Kuvailevia havaintoja Oulusta ja suuntaviivoja vaikuttavuus- ja kustannushyötyanalyysiin. Teoksessa Haikkola, Lotta, Hästbacka, Noora & Elina Pekkarinen (toim.) (2019): Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.

Lastensuojelulaki (407/2007)

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta (273/2019)

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset. LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti. (2019)

OM 2015. Nuorille miehille suunnattujen rikoksia ennaltaehkäisevien palveluiden kehittäminen -työryhmä. OM:n kriminaalipoliittinen osasto.

Enska. Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia 2019–2023. Sisäasiainministeriö (2019)

Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilkoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika (2018). Suomi lasten kasvuympäristönä : Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti : 2018_007.

Sambou Saija (2015): Nuoren lainrikkojan tilanne palveluihin ohjaamisen pohjana, Haaste lehti 4/2015.

SM (2017): Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017.

SM 2019. Ankkuritoiminnan käsikirja. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisu 2019:16.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

STM (2019:43) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti

Vankeuslaki (767/2005)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-259-764-9 (PDF)